

**KESKI-SUOMEN
MUSEON
PEDAGOGINEN
OHJELMA**

KESKI-SUOMEN MUSEON PEDAGOGINEN OHJELMA

1. JOHDANTO

2. MITÄ KEMUN KULTTUURIPERINTÖKASVATUS ON?

- Keski-Suomen museo eli KeMu
- KeMun museokasvatus kulttuuriperintökasvatuksena, kulttuuriympäristökasvatuksena ja osana yleisötyötä

3. KENELLE JA MITEN KEMUN KULTTUURIPERINTÖKASVATUSTYÖTÄ TEHDÄÄN

- Keskeiset kohderyhmät ja kumppanit
- Toimintamuodot
- Alueellinen museopedagoginen toiminta ja yleisötyö
- Pienmäen talomuseon museopedagoginen toiminta ja yleisötyö
- Heiskan taiteilijakodin museopedagoginen toiminta ja yleisötyö
- Käsityöläismuseon museopedagoginen toiminta ja yleisötyö
- Saavutettavuus ja esteettömyys

4. ARVOT JA TAVOITTEET

5. LÄHIVUOSIEN PAINOPISTEALUEET JA KONKREETTISET TOIMENPITEET

- Museopedagogiikan ja näyttelytoiminnan yhteistyön tiivistäminen osana yleisötyötä
- Koululaisille suunnatun kulttuuriperintökasvatuksen vahvistaminen Keski-Suomessa
- Pienmäen talomuseon yleisötyön kehittäminen
- Heiskan taiteilijakodin yleisötyön kehittäminen

Laadittu 25.3.2022, päivitetty 2024 ja 2025

1. JOHDANTO

Keski-Suomen museon pedagoginen ohjelma on työkalu, joka ohjaa KeMussa tehtävää kulttuuriperintökasvatustyötä ja sen suunnittelua. Pedagogisessa ohjelmassa määritellään, mitä ja millaista KeMun kulttuuriperintökasvatus on, miten sitä toteutetaan, keille ja keiden kanssa sitä tehdään ja millaisille arvoille ja tavoitteille se perustuu. Ohjelman tarkoituksena on ohjata sekä tämän hetken museopedagogista työtä että tulevaisuuden, erityisesti lähivuosien, kulttuuriperintö-kasvatuksen suunnittelua. Pyrkimyksenä on, että kaikki KeMussa tehtävä museokasvatustyö on jatkuvaa ja suunnitelmallista, KeMun strategian ja brändin mukaista sekä muuta Keski-Suomen museossa tehtävää museotyötä tukevaa.

Keski-Suomen museon kulttuuriperintökasvatustyön taustalla on Museolakiin kirjattu velvoite museopedagogisesta toiminnasta. Museolain (314/2019) mukaan museotoiminnan tarkoituksena on (muiden muassa) yleisötyö, vuorovaikutus sekä opetuksen ja kasvatuksen edistäminen. KeMun pedagogisen ohjelman tarkoituksena on edistää näiden museolaissakin todettujen tehtävien toteuttamista. Ohjelman taustalla vaikuttavat vahvasti myös Keski-Suomen museon oma brändistrategia, pedagoginen yhteistyö Alvar Aalto-museon kanssa Aalto2-museokeskuksessa, Jyväskylän kaupungin museopalveluiden pedagoginen strategia (Yhdessä erilainen), sekä alueelliseen vastuumuseotyöhön liittyvät tehtävät ja velvoitteet.

KeMun museopedagoginen ohjelma sisältää määrittelyn siitä, miten kulttuuriperintökasvatus ymmärretään Keski-Suomen museossa, mitä on KeMussa tehtävä kulttuuriperintö- ja kulttuuriympäristökasvatustyö ja millaista on KeMun alueellinen museopedagoginen työ. Lisäksi ohjelmassa määritellään KeMun museopedagogisen työn keskeiset toimintamuodot, kohderyhmät ja kumppanit. Pedagogisessa ohjelmassa esitellään myös KeMussa tehtävän kulttuuriperintökasvatustyön taustalla vaikuttavat keskeiset arvot sekä museokasvatustyön yleiset tavoitteet. Pedagoginen ohjelma sisältää myös KeMun kulttuuriperintökasvatustyön lähivuosien painopistealueet sekä konkreettisia toimenpide-ehdotuksia niihin liittyen.

Museopedagogista ohjelmaa tarkistetaan ja päivitetään tarpeen mukaan.

2. MITÄ KEMUN KULTTUURIPERINTÖKASVATUS ON

Keski-Suomen museo eli KeMu

Keski-Suomen museo, tuttavallisemmin KeMu on kulttuurihistoriallinen museo, jonka museorakennuksen on suunnitellut Alvar Aalto. Museo sijaitsee Aalto2-museokeskuksessa Jyväskylän Ruusupuistossa, Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen kampuksen naapurissa. Keski-Suomen museo on perustettu vuonna 1932, ja oma museorakennus valmistui vuonna 1960.

Keski-Suomen museo toimii Jyväskylän kaupungin museona sekä Keski-Suomen alueellisena vastuumuseona (yhdessä Jyväskylän taidemuseon kanssa). Alueellisena vastuumuseona Keski-Suomen museon tehtävänä on muun muassa toimia kulttuuriperinnön asiantuntijana, kehittää museotoimintaa sekä edistää kulttuuriperinnön tallentamista ja digitaalista saavutettavuutta. Tärkeä erityistehtäväalue on kulttuuriympäristö. Siihen liittyen KeMu toimii kulttuuriympäristön, erityisesti rakennetun ympäristön ja arkeologisen kulttuuriperinnön asiantuntijana, joka muun muassa antaa lausuntoja ja neuvontaa sekä edistää kulttuuriympäristön vaalimista.

Yleisölleen KeMu kertoo tarinoita keskisuomalaisuudesta. Vuonna 2020 valmistunut pysyvä näyttely Keskisuomalaisuutta etsimässä kuljettaa kävijän aikamatkalle muinaisilta kivikauden asuinpaikoilta aina vuosituhannen vaihteen teknologiahuumaan asti. Lisäksi KeMussa on kaksi vaihtuvien näyttelyiden tilaa, joissa esitellään monipuolisesti erilaisia arjen ilmiötä, taidetta ja esimerkiksi nuorisokulttuuria kiinnostavalla, ajankohtaisella ja keskisuomalaisella otteella. Lasten omassa puuhatila Nappulassa voi muun muassa pelata entisajan pelejä, leikkiä leluilla, pukeutua vanhan ajan asuihin, askarrella ja tutkia entisajan elämää esineiden kautta.

KeMun museokasvatus kulttuuriperintökasvatuksena, kulttuuriympäristökasvatuksena sekä osana yleisötyötä

Keski-Suomen museon museokasvatus on kulttuuriperintökasvatusta, jonka aiheina voivat olla kaikenlaiset inhimilliseen elämään ja elinympäristöön liittyvät ilmiöt, jotka jollain tavalla koskettavat Keski-Suomea ja Jyväskylää. Myös ajallisesti KeMun kulttuuriperintökasvatustyö liikkuu laajalla rintamalla ulottuen esihistoriallisista teemoista aina nykyhetken ja tulevaisuudenkin ilmiöiden pariin.

KeMun kulttuuriperintökasvatustyön tavoitteena on tehdä museon sisältöjä ymmärrettäväksi, tarjota elämyksiä ja osallisuuden kokemuksia sekä lisätä kiinnostusta ja arvostusta kulttuuriperintöä kohtaan.

KeMun kulttuuriperintökasvatuksen painopistealueena on kaikenikäisille oppijoille suunnattu kulttuuriympäristöön liittyvän tiedon osallistava tiedon jakaminen. Tavoitteena on lisätä tietoa ja ymmärrystä keskisuomalaisesta kulttuurimaisemasta, rakennetusta kulttuuriympäristöstä, arkeologisesta kulttuuriperinnöstä sekä vahvistaa ympäristölukutaitoa. Koska KeMu on Keski-Suomen alueellinen vastuumuseo, huomioidaan myös kulttuuriperintökasvatustyössä alueellinen ulottuvuus. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa alueellisesti kiinnostavien ja merkittävien teemojen käsittelyä pedagogisessa työssä, alueellisten museo-kohteiden (esim. Pienmäen talomuseo) hyödyntämistä sekä museokasvatustoiminnan suuntaamista aktiivisesti myös Jyväskylän ulkopuolella asuville yleisöille.

KeMun kulttuuriperintökasvatus on osa museon tekemää yleisötyötä. Yleisötyö ymmärretään tässä laajassa merkityksessä kaikeksi sellaiseksi museossa tapahtuvaksi toiminnaksi, jonka pääasiallisena tarkoituksena on lisätä kulttuuriperintöön liittyvää tietoutta ja sisällön saavutettavuutta. Tavoitteina ovat näin myös yleisön määrän kasvattaminen ja moninaistaminen sekä yleisösuhteen parantaminen. Käytännössä yleisötyö koostuu museokasvatuksellisen sisältötyön ja näyttelyiden lisäksi markkinointi- ja viestinnästä sekä asiakaspalvelusta. Käytännössä jokainen museopalveluita tuottava museotyöntekijä voi tehdä yleisötyötä. Yleisötyötä tehdään KeMussa vuorovaikutteisesti, osallistavasti ja yhteistyössä ihmisten ja yhteisöjen kanssa. Myös KeMun yleisötyössä huomioidaan alueellinen näkökulma.

3. KENELLE JA MITEN KEMUN KULTTUURIPERINTÖKASVATUSTA TEHDÄÄN

Keskeiset kohderyhmät ja kumppanit

Keski-Suomen museon brändistrategiassa KeMun ykkösasiakkaisiksi on määritelty näyttelykävijät, jotka asiakastyyppeinä edustavat keskisuomalaisesta kulttuuri-identiteetistä ja -perinnöstä kiinnostuneita tutkimusmatkailijoita ja mahdollistajia.

Heidät on määritelty avoimiksi, aktiivisiksi, uteliaiksi ja tiedonhaluisiksi museokävijöiksi, jotka arvostavat sivistystä ja kulttuuria. He ovat keskeisiä asiakkaita KeMun tekemässä pedagogisessa työssä ja myös laajemmin KeMun yleisötyössä. Keskisuomalaisuutta etsimässä -näyttelyn erityisiksi kohderyhmiksi on puolestaan määritelty perheet, lapset ja nuoret. Myös nämä kohderyhmät korostuvat KeMun kulttuuriperintökasvatustyössä ja yleisötyössä. Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi siinä, että museossa järjestetään vuosittain erityisesti lapsiperheille suunnattuja tapahtumia. Kyseiset kohderyhmät huomioidaan myös esimerkiksi museossa esillä olevien näyttelyiden oheisohjelmissa ja niihin räätälöidyissä pedagogisissa toiminnoissa.

Yksittäisten kävijöiden lisäksi KeMun pedagogisia palveluita suunnataan myös erilaisille ryhmille. Niistä tärkeimpänä erottuvat koululaiset ja opiskelijat. Heidät mielletään paitsi museokävijöiksi, myös museon tärkeiksi sidosryhmiksi. Koululaisille ja opiskelijoille suunnattua pedagogista toimintaa suunnitellaan yhdessä Jyväskylän kaupungin perusopetuksen kanssa. Yhteistyötä tehdään myös muun muassa Jyväskylän yliopiston ja muiden oppilaitosten kanssa. Hyvä esimerkki vakiintuneesta oppilaitosyhteistyöstä ovat vuosittain järjestettävät viidesluokkalaisten OPS-käynnit, jotka ovat osa Jyväskylän kaupungin kulttuuriopetussuunnitelma Kompassia. Jyväskylän alueella toimivien oppilaitoksen ohella myös maakuntien kouluista tehdään museovierailuja KeMuun.

Oppilaitoksen lisäksi museon yleisötyötä ja kulttuuriperintökasvatusta tehdään yhdessä myös muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat Alvar Aalto -museo, Aalto2-museokeskus ja Jyväskylän museopalvelut. Keski-Suomen museossa panostetaan yhteistyön kehittämiseen vapaaehtoisten kanssa erilaisissa teemaryhmissä.

Muiden yhteistyökumppaneiden kanssa tehdään yhteistyötä resurssien mukaan. Alueellisen museotoiminnan näkökulmasta tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat muun muassa Keski-Suomen alueella toimivat paikallismuseot ja kyläyhdistykset ja -seurat sekä alueen muut museot.

Toimintamuodot

Keski-Suomen museossa kulttuuriperintökasvatus on koko organisaation läpäisevää toimintaa, jonka tavoitteena on tuottaa monipuolisia opetuspalveluita ja -materiaaleja, työpajoja, tapahtumia, opastuksia, luentoja ja esittelyjä tavoitteellisesti, kestävästi ja laajasti verkotuneesti. Kulttuuriperintökasvatuksen avulla tarjotaan elinikäisen oppimisen ja tasa-arvon periaatteita noudattaen oppijalle mahdollisuus aktiiviseen, vuorovaikutteiseen ja kokemukselliseen oppimiseen sekä helposti saavutettavaan oppimisympäristöön.

Alle on avattu, miten tätä käytännössä tehdään eli listattu KeMun pedagogisen työn tärkeimmät toimintamuodot:

Näyttelyt

Museonäyttelyt ovat tärkein rajapinta museon ja suuren yleisön välillä. Keski-Suomen museon näyttelyt suunnitellaan aina asiakaslähtöisesti ja pedagogiset näkökulmat huomioiden. Keskisuomalaisuutta etsimässä -näyttelyyn luotiin jo suunnitteluvaiheessa pedagoginen käsikirjoitus, jossa otettiin huomioon perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitosten opetussuunnitelmat sekä Jyväskylän kaupungin kulttuuriopetussuunnitelma. Näyttelyn sisältö ja siihen valitut esitystavat on suunniteltu siten, että niissä painottuvat vahvasti myös pedagogiset lähtökohdat.

Myös vaihtuvissa näyttelyissä tulee näkyviin pedagoginen ote. Museopedagoginen tiimi on mukana vaihtuvien näyttelyiden suunnitteluprosessissa alusta alkaen, millä varmistetaan, että kulttuuriperintökasvatuksen näkökulma tulee sisäankirjoitettuna mukaan näyttelyn tarinaan. Museopedagogiikka ja näyttelytoiminta katsotaan KeMussa osaksi yleisötyötä, joten myös tapahtumien tuotanto hyötyy tiimien tiivistä yhteistyöstä.

Kulttuuriopetussuunnitelma Kompassin koululaisvierailut

Kaikki Jyväskylän kaupungin viidesluokkalaiset tekevät vuosittain museoretken KeMuun osana kaupungin perusopetuksen kulttuuriopetussuunnitelma Kompassia.

Kompassin tarkoituksena on täydentää koulujen omaa kulttuurikasvatusta. Sen tavoitteena on turvata tasapuolinen kulttuuriopetus koko peruskoulun ajan kaikille Jyväskylän peruskoululaisille. Se tukee myös POPS:n mukaisesti vaihtelevien oppimisympäristöjen käyttämistä ja sekä koulun ja koulun ulkopuolisten tahojen yhteistyötä.

Kompassi-retkillä viidesluokkalaiset tutustuvat Keski-suomalaisuutta etsimässä -näyttelyssä Jyväskylän ja Keski-Suomen historiaan opastuksen sekä erilaisten tehtäväpakettien avulla. Painopisteenä on erityisesti Keski-Suomen esihistoria, koska esihistoria kuuluu viidesluokkalaisten historianopetuksen oppisisältöihin. Kompassi-käyntien tavoitteena on tukea ja täydentää koulussa tapahtuvaa historianopetusta ja tarjota sen rinnalle paikallinen ja alueellinen näkökulma. Museossa voi oppia, miten tietyt historialliset ilmiöt ja aikakaudet ovat näyttäytyneet oppilaiden omalla kotiseudulla eli Jyväskylässä ja Keski-Suomessa.

Pedagoginen aineisto näyttelyissä

Keski-suomalaisuutta etsimässä -näyttelyssä on useita kohtia, joissa on mahdollista oppia uusia asioita esimerkiksi toiminnallisuuden keinoin. KeMu on laatinut näyttelyyn liittyviä erilaisia tehtäviä ja oppimateriaaleja. Tehtäviä voi hyödyntää niin omatoimisilla kuin ohjatuillakin käynneillä. Osaa tehtävistä on saatavilla myös englanniksi ja selkosuomeksi. Valikoima tehtäviä ja materiaaleja on saatavilla KeMun verkkosivuilla.

Keski-suomalaisuutta etsimässä -näyttelyssä seikkailee myös KeMun oma pedahahmo Maakuntapupu Wolmar, joka on kehitetty erityisesti lapsikävijöitä ajatellen. Wolmarilla on näyttelyssä oma salakäytävä, jossa hän kertoo keski-suomalaisuudesta lapsille sarjakuvan keinoin. Lisäksi näyttelyyn on tehty Maakuntapupu Wolmarin eläinaiheinen suunnistustehtävä.

Myös vaihtuviin näyttelyihin pyritään tuottamaan pedagogista aineistoa. Esimerkkejä tästä ovat erilaiset omatoimiset tehtävät, jotka kannustavat tutkimaan näyttelyitä ja etsimään sieltä itseä kiinnostavia asioita. Pedagogiset aineistot suunnataan ensisijaisesti lapsikävijöille, mutta myös koululaisryhmille. Vaihtuvien näyttelyiden yhteyteen tuotetaan myös oheistapahtumia, jotka usein sisältävät pedagogisia aineksia.

Opastukset, taiteilijatapaamiset ja kävelykierrokset

Sekä pysyvään että vaihtuviin näyttelyihin liittyvät opastukset ovat keskeinen museopedagoginen toimintamuoto. KeMu toteuttaa teemallisia yleisöopastuksia esim. ilmaisina Jyväskylä-päivänä ja Euroopan kulttuuriympäristöpäivänä sekä tilattavia maksuttomia opastuksia kouluille, oppilaitoksille ja esim. erilaisille maahanmuuttajaryhmille. Ryhmäopastukset painottuvat erityisesti Keski-suomalaisuutta etsimässä -näyttelyyn. Ne räätälöidään aina kunkin ryhmän toiveiden mukaisesti ja heidän kiinnostuksen kohteensa huomioiden. Näyttelyä voidaan opastaa esimerkiksi tiettyä aikakautta tai teemaa painottaen. Opastus voidaan rakentaa myös vaikkapa koululais- tai opiskelijaryhmän meneillään olevan opintojakson sisältöjen mukaisesti.

Vaihtuviin näyttelyihin järjestetään kuraattorin kierroksia. Mahdollisten taidenäyttelyiden yhteydessä järjestetään taiteilijatapaamisia, jotka tarjoavat yleisölle suoran vuorovaikutuksen taiteilijan kanssa. Opastuksia järjestetään myös museon erilliskohteissa eli pikkumuseoissa, muun muassa Käsityöläismuseossa, Heiskan taiteilijakodissa sekä Pienmäen talomuseossa.

Aalto2-museokeskuksen oppaat toteuttavat maksulliset opastukset ryhmille Keski-suomalaisuutta etsimässä -näyttelyyn ja Heiskan taiteilijakotiin kesäisin. Museolehtori suunnittelee opastuskokonaisuuksien sisällöt ja huolehtii oppaiden koulutuksesta. Kaikki KeMun opastukset tehdään laadukkaasti, asiantuntevasti ja asiakaslähtöisesti. Opastustilanteet ovat tunnelmaltaan lämpimiä ja vuorovaikutteisuuteen kannustavia. Tavoitteena on tuottaa kävijöille mukava ja elämyksellinen museokokemus.

Erityisesti kulttuuriympäristöön liittyviä opastuksia järjestetään kävelykierrosten muodossa. Tällöin opastus pidetään suoraan siinä ympäristössä, josta opastuksella puhutaan (esim. tietty kaupunginosa tai kortteli). Näillä kävelykierroksilla oppaina toimivat usein Keski-Suomen museon rakennusperinnöstä ja -tutkimuksesta vastaavat amanuenssit.

Työpajat

KeMussa järjestettävät työpajat liittyvät esillä olevien näyttelyiden sisältöihin ja muihin esim. vuodenvuorokiertoon liittyviin teemoihin. Keski-suomalaisuutta etsimässä -näyttelyyn on luotu vakituista työpajatarjontaa kuten esimerkiksi Eläinten askeleet -työpaja. Varattavat ja maksuttomat työpajat on suunnattu yleensä lapsille, päiväkotijäsenille ja esikouluryhmille sekä koululaisille. Yleisötyöpajoja järjestetään pääasiassa erilaisten tapahtumien yhteydessä ja ne sopivat kaiken ikäisille (pääsymaksullisia ja ilmaisia päivinä ilmaisia). Työpajojen tavoitteena on tarjota mahdollisuus tutustua ja käsitellä näyttelyiden sisältöjä toiminnallisilla keinoilla (esimerkiksi askartelua tai tehtäviä) hyödyntäen. Osa työpajoista on omatoimisia.

Tapahtumat

Tärkeä Keski-Suomen museon kulttuuriperintökasvatuksen ja yleisötyön muoto ovat tapahtumat erilaisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Teemoina ovat muun muassa vaihtuvien näyttelyiden sisältö, vuotuisjuhlat ja erilaiset vuosittaiset paikalliset, valtakunnalliset ja kansainväliset teemapäivät ja -viikot, kuten Euroopan kulttuuriympäristöpäivät. Myös vaihtuvien näyttelyiden avajaiset pyritään järjestämään avajais-tapahtumina.

Vuosittain KeMu järjestää myös erilaisia tapahtumakokonaisuuksia Alvar Aalto -museon, Aalto2-museokeskuksen ja muiden Jyväskylän museoiden kanssa.

Luennot ja kuvaesitykset

Museossa järjestetään yleisöluentoja ja keskustelutilaisuuksia erilaisille yleisöille. Luennot voivat liittyä joko esillä olevien näyttelyiden teemoihin tai käsitellä muuten vain KeMun sisältöjen kannalta mielenkiintoisia aiheita (esimerkiksi Jyväskylään tai Keski-Suomeen liittyviä ilmiöitä). Luennoitsijoina on sekä KeMun omaa henkilökuntaa että eri alojen ulkopuolisia asiantuntijoita. Monet luennot järjestetään yhteistyönä eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Luennot pidetään pääsääntöisesti museorakennuksen auditoriossa. Tilassa on myös striimauslaitteet.

Digitaaliset sisällöt

Verkkonäyttelyt ja -aineistot sekä muut digitaaliset sisällöt tärkeitä museopedagogiikan toimintamuotoja. Niiden kautta voidaan tavoittaa sellaisia yleisöjä ja kohderyhmiä, jotka eivät syystä tai toisesta pääse fyysisesti paikalle museoon. Digiympäristö siis parantaa museon pedagogisten palveluiden saatavuutta. Se on tärkeä osa myös KeMun tekemää alueellista museotyötä, jolla mahdollistetaan esimerkiksi eri puolilla maakuntaa asuvien koululaisten pääsy museon pedagogisten aineistojen äärelle.

Keski-suomalaisuutta etsimässä -näyttelyyn liittyviä digitaalisia sisältöjä ovat Yle Jyväskylän kanssa tuotettu Kuinka tuulipuku tuli Suomeen -opastettu kierros sekä muun muassa menneiden vuosikymmenten keski-suomalaisten matkailua käsittelevät videojulkaisut. Verkkoaineistoja on tuotettu myös yhteistyössä muiden museoiden kanssa muun muassa Finnasta löytyvä Jyväskylän museoiden yhteinen verkkonäyttely Maisema – Ympäristö – Luonto. Osallistumiseen kannustavia verkkosisältöjä ovat Puutarhatarinoita- ja Kaupakkadun laudatur -sivustot.

Jatkossa KeMussa pyritään panostamaan yhä enemmän digitaalisiin pedagogisiin sisältöihin. Finna Luokkahuoneeseen on tehty oppimispaketteja. Potentiaalisina kohderyhminä nähdään muun muassa maakunnan koululaiset (ala- ja yläkoulut) ja teemoina erityisesti Keski-suomalaisuutta etsimässä -perusnäyttelystä nousevat lapsia ja nuoria kiinnostavat ja heidän kouluopetuksensa sisältöihin kytkeytyvät aihepiirit.

Alueellinen museopedagoginen toiminta ja yleisötyö

Keski-Suomen museon brändistrategiassa museon ykkösasiakkaita ovat keski-suomalaisesta kulttuuri-identiteetistä ja -perinnöstä kiinnostuneet näyttelykävijät, perheet, lapset ja nuoret sekä ryhmänä koululaiset ja opiskelijat. Alueellisena vastuumuseona Keski-Suomen museon pedagogisessa työssä ja yleisötyössä on kaikinensa vahva maakunnallinen ulottuvuus.

Se huomioidaan erityisesti alueellisesti kiinnostavien ja merkittävien teemojen käsittelyssä pedagogisessa työssä, Pienmäen talomuseon hyödyntämisessä sekä museokasvatustoiminnan suuntaamisessa aktiivisesti myös Jyväskylän ulkopuolelle asuville yleisöille esimerkiksi kehittämällä digimateriaaleja muun muassa Finna Luokkahuonetta hyödyntäen.

Keskiössä KeMun alueellisessa yleisötyössä on yhteistyö alueiden eri yhteisöjen kanssa. Myös Keski-Suomen alueellisen museopäivän järjestäminen yhteistyökumppaneiden kanssa, henkilökunnan pitämät luennot, esitelmät ja opastetut kierrokset maakunnassa ja osa vapaaehtoistyötä ovat yleisötyön alueellista toimintaa.

Pienmäen talomuseon museopedagoginen toiminta ja yleisötyö

Hankasalmella Niemisjärven kylässä sijaitsevan Pienmäen talomuseon pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi noin 20 hirsirakennusta, joista vanhimmat ovat 1700-luvulta. Pihapiirin rakennukset ovat alkuperäisillä paikoillaan myöhemmin siirrettyä valvojan mökkiä ja navettaa lukuun ottamatta. Kyseessä on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Museona Pienmäki on toiminut jo vuodesta 1969 ja Keski-Suomen museo on saanut pihapiirin lahjoituksena.

Pienmäen talomuseossa on kesäisin töissä opas, jonka johdolla kävijät voivat tutustua Pienmäen historiaan, rakennuksiin ja pihapiiriin. Museossa on puuhatila Navetta, jossa on tarjolla monenlaista puuhaa, kuten askartelua, rakentelua, erilaisia tehtäviä, esineiden tutkimista ja ulkoleikkivälineitä.

Pienmäen talomuseossa vierailee elokuussa Hankasalmen alakoulu- ja päiväkotiryhmiä. Niille on tarjolla erilaisia tehtäviä ja mahdollisuuksien mukaan opastusta, joiden avulla ryhmät tutustuvat museoon ja entisajan elämään sekä paikalliseen kulttuuriperintöön, kulttuuri- maisemaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön. Kesäisin järjestetään mahdollisuuksien mukaan myös erilaisia tapahtumapäiviä muun muassa avajais- ja lopettajaispäivät.

Pienmäen talomuseo on Keski-Suomen museon alueellinen museokohde, jossa tapahtuva museopedagoginen toiminta ja yleisötyö ovat osa KeMun tekemää kulttuuriperintökasvatustyötä ja alueellista työtä. Talomuseo on avoinna yleisölle kesäisin, mutta päiväkotijä ja koululaiskäynnit pyritään järjestämään avoinna olon jälkeen elokuussa koulujen lukukauden alettua.

Heiskan taitelijakodin museopedagoginen toiminta ja yleisötyö

Heiskan taiteilijakoti sijaitsee Aalto2-museokeskuksen yläpuolella osoitteessa Kramsunkatu 8. Jonas, Maikki ja Vappu Heiskan ainutlaatuisen taiteen täyttämän kodin esineet, taide ja valokuvat sekä yli 110 vuotta vanha rakennus siivittävät kävijän aikamatkalle ja osaksi taiteilijaperheen elämää kahden sukupolven ajaksi. Toivakkalaissyntyinen Jonas Heiska (1873-1937) muutti pysyvästi Jyväskylään vuonna 1911, jolloin hän hankki tontin kaupungin uudesta, viidennestä kaupunginosasta. Seuraavana vuonna tontille rakennettiin Heiskan yhdessä Lapinlahdelta kotoisin olleen Antti Halosen kanssa suunnittelema ”atelierirakennus” sekä tarpeellinen ulkokuone käymälöineen ja varastoineen.

Jonas Heiska avioitui vuonna 1920 pianonsoitonopettaja Maikki Aron (1889-1961) kanssa. Seuraavana vuonna heille syntyi tytär Vappu. Ateljeetaloa laajennettiin paremmin perheen tarpeita palvelevaksi vuonna 1926 arkkitehti Kerttu Tammisen suunnitelmien mukaan. Samalla pihapiiriin rakennettiin sauna.

Taiteilijaperheen kodissa vierailivat sekä kuvataiteiden ystävät että monet pianistinalut saamassa soitto-opetusta. Vappu Heiska (1921-1993) palasi opintojen ja muutaman Saarijärvellä opettajana vietetyn vuoden jälkeen takaisin Jyväskylään vuonna 1953. Hän asettui Kramsunkadun ateljeekotiin, jossa asui ulkomailla vietettyjä jaksoja lukuun ottamatta lähes kuolemaansa asti. Vappu Heiska testamenttasi ateljeekotinsa ja irtaimistonsa Jyväskylän kaupungille. Hänen toiveenaan oli, että Älylässä sijaitsevaa Heiskan taloa pihapiireineen hoidetaan osana kaupungin museokokonaisuutta.

Kesällä 2025 Heiskan taiteilijakodissa on Aalto2-museokeskuksen oppaiden toimesta järjestetty viikoittain yleisöopastuksia, ja KeMun toimesta on tarjottu avoimia ovia keväällä ja loppukesästä. Koululaisille ei vuoden 2020 jälkeen ole järjestetty säännöllisesti työpajoja tai opastuksia, mutta lähivuosien tavoitteena on kehittää koululaisyhteistyötä mahdollisuuksien mukaan.

Käsityöläismuseon pedagoginen työ ja yleisötyö

Keski-Suomen museon Käsityöläismuseo ja Museokauppa Sparvin sijaitsevat Toivolan vanhalla pihalla, Jyväskylän ainoalla kokonaisuudeltaan ehjänä säilyneellä 1800-luvun puutalotontilla. Käsityöläismuseoon kuuluvat vuonna 1842 rakennettu ja vuonna 1850 laajennettu kupariseppä Sjöblomin talo sekä vuonna 1844 valmistunut, hattumaakari Fagerlundin rakennuttama puusepäntalo. Museokauppa Sparvin puolestaan sijaitsee vuonna 1861 rakennetussa Sparvinin talossa, joka on Jyväskylän keskustan vanhin alkuperäisellä paikalla sijaitseva asuintalo. Sparvinin talossa on museokaupan lisäksi työpajatila, jossa järjestetään aktiivista museopedagogista toimintaa.

Käsityöläismuseon kulttuuriperintökasvatustyö on osa KeMun kulttuuriperintökasvatusta ja yleisötyötä. Sen vakiintuneita toimintamuotoja ovat erilaiset Käsityöläismuseoon, Sparvinin taloon sekä Toivolan vanhan pihan ja Jyväskylän historiaan liittyvät työpajat, opastetut kierrokset sekä näiden yhdistelmät. Ryhmille järjestetään erikseen ryhmien toiveiden mukaisesti räätälöityjä työpajoja ja opastuksia. Ohjattujen työpajojen lisäksi tarjolla on jatkuvasti esillä olevia omatoimityöpajoja, joita rakennetaan eri teemojen ja sesonkien ympärille (muun muassa käsityöläisyys, kekri ja joulu). Tarjolla on myös erilaisia tehtäviä, joiden avulla voi tutustua kupariseppän taloon. Opastuksia pyritään tarjoamaan mahdollisuuksien mukaan ryhmien ohella myös kaikille yksittäisille kävijöille, sillä Käsityöläismuseon luonteeseen kuuluu, että siihen tutustutaan oppaan kanssa. Myös nämä perusopastukset ovat osa Käsityöläismuseon kulttuuriperintökasvatustyötä ja sisältävät pedagogisia elementtejä.

KeMun kulttuuriperintökasvatuksen taustalla vaikuttavat Keski-Suomen museon strategiassa määritellyt arvoparit: *avoimuus-vuorovaikutteisuus, luotettavuus-jatkuvuus, rohkeus-luovuus* näkyvät Käsityöläismuseon kulttuuriperintökasvatuksessa muun muassa yhdessä tekemisenä ja pitkäjänteisesti suunniteltuna työpaja-toimintana. Luovuus ja siitä kumpuava leikkisyys ovat tärkeässä roolissa erityisesti lapsiryhmille suunnatussa museokasvatustyössä.

Saavutettavuus ja esteettömyys

Keski-Suomen museossa noudatetaan Jyväskylän kaupungin ja Jyväskylän museopalveluiden saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyviä tavoitteita. Alle on koottu saavutettavuuden eri osa-alueet ja kuvattu, miten niiden pitäisi toteutua KeMussa.

Tiedotuksen saavutettavuus

Keski-Suomen museossa noudatetaan Jyväskylän kaupungin viestintäohjeita, jotka korostavat viestinnän saavutettavuutta ja tasapuolisuutta. Viestinnässä käytetty kieli on ymmärrettävää, selkeää ja asiallista. Viestinnässä pitäisi ottaa huomioon laaja kohdeyleisö, joiden tarpeisiin viestit räätälöidään eri medioissa.

Fyysinen saavutettavuus

Aalto2-museokeskus on esteetön. Kaikkiin kerroksiin pääsee hissillä, näyttelytiloissa ei ole kynnyksiä ja esimerkiksi pyörätuolilla liikkujille ja lastenvaunuille on varattu riittävät liikkumatilat. Museon ensimmäisestä kerroksesta löytyy inva-WC sekä lainattava pyörätuoli ja rollaattori. Museossa on myös eri puolilla paljon istumapaikkoja levähtämistä varten. Pääovien yhteydessä on inva-painike ja museorakennuksen edessä yksi inva-paikka. Liikuntarajoitteisen sekä vamman tai sairauden vuoksi avustusta tarvitsevan henkilön avustajan sisäänpääsy on ilmainen ja opastavat koirat ovat sallittuja museossa.

Aisteihin liittyvä saavutettavuus

Aisteihin liittyvään saavutettavuuteen on kiinnitetty huomiota erityisesti KeMun pysyvässä näyttelyssä. Siellä on paljon kuunneltavaa materiaalia sekä kosketeltavia esineitä. Kaikki näyttelyssä esillä olevat videot on tekstitetty. Näyttelyssä on myös runsas ja monipuolinen yleisäänimaailma.

Ymmärtämiseen liittyvä saavutettavuus

KeMun näyttelyiden sisällöt halutaan tehdä laajasti ymmärrettäviksi ja saavutettaviksi. Näyttelyissä käytetty kieli on selkeää ja ymmärrettävää yleiskieltä. Pysyvän näyttelyn kaikki sisällöt on saatavissa myös englanniksi, samoin osa vaihtuvien näyttelyiden sisällöistä.

Sosiaalinen ja kulttuurinen saavutettavuus

KeMun näyttelyissä pyritään huomioimaan ihmisten erilaiset lähtökohdat ja taustat. Esimerkiksi Keski-suomalaisuutta etsimässä -näyttelyssä on pyritty tuomaan monipuolisesti esiin erilaisten ihmisten näkökulmia huomioiden muun muassa ikä, sukupuoli, sosiaalinen ja kulttuurinen tausta. Vaihtuvissa näyttelyissä voidaan tuoda esiin esimerkiksi erilaisten alakulttuurien ja ryhmien omaa kulttuuria.

Taloudellinen saavutettavuus

Aalto2-museokeskuksen myötä näyttelyt ja tapahtumapäivät ovat pääsymaksullisia. Ainoastaan Alvar Aallon syntymäpäivä 3.2., Jyväskylän päivä 22.3., Kansainvälinen museopäivä 18.5. ja syyskuun alun Euroopan kulttuuriympäristöpäivä ovat pääsymaksuttomia. Maksutta Aalto2-museokeskukseen pääsevät opintoryhmät opettajineen Keski-Suomen alueelta (päiväkodit, peruskoulu, 2.aste), Keski-Suomesta tulevat kotoutusryhmät ja kuntoutusryhmät, alle 7-vuotiaat sekä erilaisten korttien omistajat.

4. ARVOT JA TAVOITTEET

Arvot

KeMun kulttuuriperintökasvatustyön taustalla vaikuttavat museon strategiassa määritellyt arvot: *avoimuus-vuorovaikutteisuus, luotettavuus-jatkuvuus* sekä *rohkeus-luovuus*. Arvoparien konkreettisia sisältöjä voidaan avata seuraavasti:

Avoimuus on museon tapa toimia niin sisäisesti kuin asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Avoin ja vuorovaikutteinen toiminta mahdollistaa ihmisten osallistumisen kulttuuriperinnön vaalimiseen omatoimisesti sekä yhdessä museon kanssa. Avoimuus näkyy myös avoimena tietona.

Luotettavuus on perusta, jolle museon toiminta kulttuuriperintöön liittyvän tiedon tuottajana, tallentajana ja välittäjänä rakentuu. Kehittämällä toimintaa pitkäjänteisesti ja tavoitteellisesti vahvistamme museon alueellista asiantuntijuutta. Museo tuntee vastuunsa sekä menneitä, nykyisiä että tulevia sukupolvia kohtaan.

Rohkeus on asenne, jolla museo suuntaa kohti tulevaa ja etsii luovia ja uudenlaisia tapoja toimia ja ratkaista eteen tulevia haasteita. Luovuus on myös erilaisten näkökulmien ottamista menneeseen, olevaan ja tulevaan.

KeMun omien arvojen lisäksi museon kulttuuriperintökasvatustyössä otetaan huomioon myös Jyväskylän kaupungin museopalveluiden pedagogisessa strategiassa määritellyt arvot ja periaatteet, joita ovat *kestävä kehitys ja reilu kulttuuri, monimuotoisuus eli diversiteetti, esteettömyys ja saavutettavuus* sekä *elinikäinen oppiminen*.

Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan kulttuurisesti, sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävästä kehityksestä edistäviä periaatteita. Reilu kulttuuri puolestaan merkitsee ihmisten kulttuuristen oikeuksien toteutumista ja tasa-arvoista osallisuutta kulttuuriseen merkityksenantoon.

Monimuotoisuudella eli diversiteetillä viitataan ihmisten erilaisuuden kunnioittamiseen ja vaalimiseen. Elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti Jyväskylän museopalveluilla mielletään museot avoimiksi oppimisympäristöiksi, joissa toteutuu jatkuvan oppimisen periaate. Tässäkin on ristiriita Aalto2-museokeskuksen periaatteiden vuoksi.

Tavoitteet

KeMun kulttuuriperintökasvatustyön tavoitteet kytkeytyvät museon yleiseen visioon, jonka mukaisesti KeMu haluaa olla ihmisläheinen ja avoin museo. Museon toiminnan keskiössä on asiakkaan kokemus ja kohtaaminen. Myös Keski-Suomen museon kulttuuriperintökasvatustyötä pyritään tekemään aina asiakaslähtöisesti, asiakkaiden kanssa ja heitä kuunnellen. Tällä hetkellä KeMu ei kuitenkaan voi vaikuttaa Aalto2-museokeskukseen ja näin ollen myös KeMuun tulevan asiakkaan info-palvelun asiakaskokemukseen.

Sisällöllisenä tavoitteena KeMun kulttuuriperintökasvatustyössä voidaan nähdä tietämyksen lisääminen keskisuomalaisuudesta ja keskisuomalaisesta kulttuuriperinnöstä. KeMun kulttuuriperintökasvatuksen kautta voi saada ymmärrystä siitä, miten Keski-Suomessa on eri aikoina eletty ja millaisten kehityskulkujen kautta tähän hetkeen on tultu. Kulttuuriympäristökasvatuksen avulla voidaan tarkastella esimerkiksi keskisuomalaisessa maisemassa ja rakennetussa ympäristössä tapahtuneita muutoksia, niiden syitä ja seurauksia.

KeMun kulttuuriperintökasvatustyön tärkeänä pyrkimyksenä on myös vahvistaa ihmisten ymmärrystä heidän omasta kulttuuriperinnöstään ja -ympäristöstään. Tätä kautta KeMu voi tarjota aineksia esimerkiksi identiteettityöhön ja sitä kautta luoda ihmisille merkityksellisyyden kokemuksia ja elämyksiä heidän omiin juuriinsa, ympäristöönsä ja elämänpiiriinsä liittyen. KeMun kulttuuriympäristökasvatuksen tukevana voi myös oppia havainnoimaan vaikkapa omaa arkiympäristöään uudella tavalla, mikä parhaimmillaan syventää paikan tuntua ja kuulumisen tunnetta.

Lopuksi KeMun kulttuuriperintökasvatustyöllä pyritään myös parantamaan ihmisten osallisuutta kulttuuriseen merkityksenantoon ja lisäämään heidän vaikutusmahdollisuuksiaan suhteessa kulttuuriperintötyöhön. Kulttuuriperintö nähdään asiana, joka on kaikkien yhteistä ja kuuluu kaikille.

5. LÄHIVUOSIEN PAINOPISTEALUEET JA KONKREETTISET TOIMENPITEET

KeMun lähivuosien kulttuuriperintökasvatustyöhön vaikuttavat Aalto2-museokeskuksen prosessien muotoutuminen sekä esimerkiksi alueellisesta vastuumuseotyöstä nousevat laajemmat linjaukset. Yleisistä suuntauksista erityisesti digitalisaation ja tekoälyn nopea eteneminen ja kysynnän lisääntyminen tulevat vaikuttamaan KeMun yleisötyöhön. Kuten kaikilla muillakin museoilla, myös KeMun tavoitteena on lisätä digitaalista tarjontaa ja toisaalta myös siihen liittyvää (ja sen edellyttämää) osaamista.

Alle on listattu ja avattu KeMun seuraavien vuosien kulttuuriperintökasvatuksen ja yleisötyön painopistealueita ja tavoitteita. Näitä tarkistetaan ja päivitetään tarpeen mukaan.

Museopedagogiikan ja näyttelytoiminnan yhteistyön tiivistäminen osana yleisötyötä

KeMun tavoitteena on tulevina vuosina kehittää näyttelyiden ja museopedagogiikan prosesseja osana yleisötyötä. Näyttely- ja yleisötyön tiimin vetäjänä toimii yleisötyön ja näyttelyiden intendentti, joka toimii myös tiimin esihenkilönä. Tiimin sisäisiä prosesseja ja yhteistyöprosesseja kehitetään suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti.

Lähivuosina kehitetään näyttely- ja yleisötyön yhteistä ohjelmaa. Tavoitteena on tuottaa puhuttelevia näyttelyitä ja monenlaisia yleisöjä koskettavaa yleisötyötä. KeMu tarjoaa osana Aalto2-museokeskusta uudenlaisia, yllättäviä ja erilaisia kohtaamisia yleisöjen kanssa. Näyttely- ja yleisötyötä kehitetään yhdessä Alvar Aalto -museon, Aalto2-museokeskuksen, muiden alueen museoiden, asiantuntijoiden, yliopistojen ja yleisöjen kanssa. Myös vapaaehtoistyön kehittämistä jatketaan.

Koululaisille suunnatun kulttuuriperintökasvatuksen vahvistaminen Keski-Suomessa

Koululaiset ovat yksi KeMun kulttuuriperintökasvatuksen tärkeimpiä kohderyhmiä ja heille kohdistettua työtä tehdään paljon jo tälläkin hetkellä. Perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitosten opetus-suunnitelmat ja Jyväskylän kaupungin kulttuuriopetussuunnitelma Kompassi on huomioitu erityisesti Keskisuomalaisuutta etsimässä -näyttelyssä, ja myös vaihtuviin näyttelyihin pyritään mahdollisuuksien mukaan toteuttamaan myös koululaisia kiinnostavaa sisältöä ja oheismateriaalia. Lähivuosien aikana päiväkodeille ja kouluille kohdistuvaa kulttuuriperintökasvatustyötä halutaan entisestään kehittää myös koko maakunnan alueella.

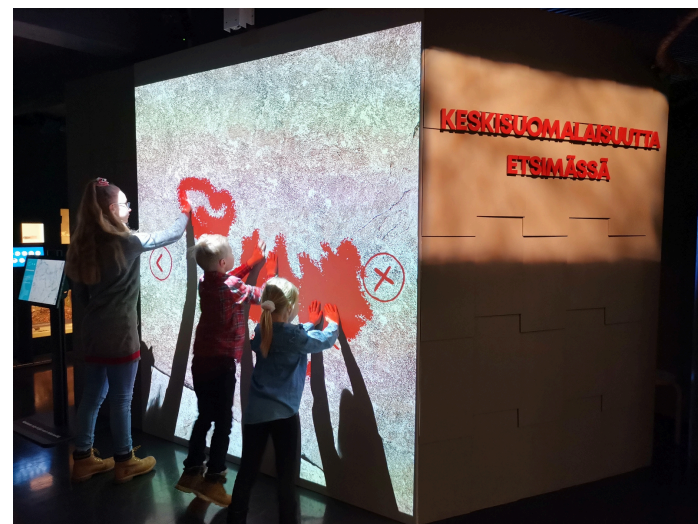
Konkreettisenä tavoitteena on vastata maakunnan kulttuuriperintökasvatuksen kysynnän tarpeisiin muun muassa räätälöimällä Pienmäki-teemaisia oppimispaketteja Finna Luokkahuone -alustaa hyödyntäen. kts. Pienmäen talomuseon yleisötyön kehittäminen.

Pienmäen talomuseon yleisötyön kehittäminen

Alueellisena vastuumuseona KeMun kulttuuriperintökasvatustyöllä pyritään tavoittamaan myös Jyväskylän ulkopuolella, muualla maakunnassa asuvia yleisöjä. Tämän työn osalta lähivuosien painopistealueena on Pienmäen talomuseo -teemaisen maakunnan päiväkodeille ja kouluille suunnatun kulttuuriperintökasvatuspaketin luominen Finna Luokkahuoneeseen. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi erilaisia digitaalisia oppi- ja tehtävämateriaaleja, joissa tuodaan esiin Pienmäen elämää ja kulttuuriympäristöä. Pienmäen talomuseon oppimateriaalia tarjotaan alueen päiväkodeille ja kouluille myös paikan päällä. Yhteistyötä hankasalmelaisten päiväkotien ja koulujen kanssa tehostetaan Pienmäen talomuseon toiminnan kehittämiseksi. Myös Pienmäen tapahtumien tuotantoa tehostetaan.

Heiskan taiteilijakodin yleisötyön kehittäminen

Heiskan taiteilijakodin toiminnan suhteen lähivuosien tavoitteena on Aalto2:n tekemien yleisöopastusten laajentaminen kesän lisäksi kevät- ja syyskaudelle. Kesäkausille suunnitellaan Heiskan pihatapahtumaa ja mahdollisuutta pienimuotoiseen mehiläistarhaukseen selvittämään. Myös puutarhan laajempaa hyödyntämistä esim. hyötykasviviljelyksessä selvittämään. Myös tyhy-paketien suunnittelu ja toteuttaminen on tulevien vuosien Heiskan toiminnan kehittämisen tavoitteita.

Kuvat: KeMu